

Υπόθεση Μανωλάδα

Με πρόσφατη απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), έλαβε τέλος η πολύκροτη υπόθεση με τις «ματωμένες φράουλες» της Νέας Μανωλάδας, του νομού Ηλείας. Η απόφαση εξέθεσε την Ελλάδα, καταδεικνύοντας πως το εγχώριο σύστημα απονομής δικαιοσύνης αδυνατεί να διαδραματίσει επαρκώς το ρόλο που του έχει ανατεθεί. Πιο συγκεκριμένα, το προαναφερθέν δικαστήριο καταδίκασε την Ελλάδα σε αποζημίωση ύψους 676.363 ευρώ προς τους νικητές διαδίκους¹. Μάλιστα ιδιαίτερο ενδιαφέρον προσδίδει στην υπόθεση η προϋπάρχουσα απόφαση του Μεικτού Ορκωτού Δικαστηρίου Πατρών, που έκρινε αθώους τον παραγωγό και τρεις επιστάτες για την κατηγορία εμπορίας ανθρώπων².

Προσφεύγοντες στο ΕΔΔΑ ήταν 42 υπήκοοι Μπαγκλαντές, οι οποίοι εργάζονταν στη Νέα Μανωλάδα, ως συγκομιστές φράουλας. Οι συνθήκες διαβίωσής τους ήταν απάνθρωπες, αφού διέμεναν σε μια παραγκούπολη. Το περιστατικό που υπήρξε αφορμή γι' αυτή τους την ενέργεια συνέβη τον Απρίλιο του 2013 στην Ηλεία. Εκεί περίπου 200 εργάτες απαίτησαν από τους επιστάτες τα δεδουλευμένα 6 μηνών, που τους όφειλε ο παραγωγός και προκλήθηκε σχετική ένταση. Τότε οι επιστάτες τους απομακρύνθηκαν από το σημείο, για να επιστρέψουν μετά από λίγη ώρα, φέροντας κυνηγητικά τυφέκια και να ανοίξουν πυρ εναντίον τους. Δύο τουλάχιστον, από τους τρεις Έλληνες επιστάτες του αγροκτήματος πυροβόλησαν εναντίον των αλλοδαπών εργατών γης, τραυματίζοντας οκτώ σοβαρά και τουλάχιστον άλλους είκοσι ελαφρά. Οι επιστάτες ηλικίας 21,27 και 39 ετών συνελήφθησαν και τέθηκαν ενώπιον της δικαιοσύνης, ενώ το ίδιο συνέβη και στον 57 ετών εργοδότη τους, αν και δεν ήταν παρών στο περιστατικό, ο οποίος συνελήφθη ως ηθικός αυτουργός.

Η ελληνική δικαιοσύνη τελικώς απεφάνθη πως οι 2 εκ των 4 κατηγορουμένων είναι αθώοι ως προς όλες τις κατηγορίες, ενώ οι άλλοι δυο καταδικάστηκαν για πρόκληση επικίνδυνων σωματικών βλαβών και απλή συνέργεια σε πρόκληση επικίνδυνων σωματικών βλαβών. Οι ποινές μάλιστα έχουν ανασταλτικό χαρακτήρα ενόψει του εφετείου. Επιπλέον μετατράπηκαν σε χρηματικές, ενώ η αποζημίωση προς τους 35

¹Υπόθεση Chowdhury και λοιποί κατά Ελλάδας ([http://hudoc.echr.coe.int/eng#{\"fulltext\":\[\"\\\"CHOWDURY ET AUTRES c. GRÈCE\\\"\],\"itemid\":\[\"001-157720\"\]}}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{\)).

²Ομόφωνη αθώωση (με ψήφους 7 – 0) για την κατηγορία της εμπορίας ανθρώπων.

εργάτες που είχαν αναγνωρισθεί ως θύματα, ήταν 1500 ευρώ συνολικά, δηλαδή περίπου 43 ευρώ για τον καθένα. Το σημαντικό εδώ είναι πως, παρά την απαγγελία της κατηγορίας περί εμπορίας ανθρώπων, οι προαναφερθέντες δεν καταδικάστηκαν γι' αυτό³. Αυτό συνέβη διότι υφίστανται προβλήματα στη διατύπωση του νόμου για την εμπορία ανθρώπων, καθώς πρέπει να αποδειχθεί στο δικαστήριο ότι κάποιος εκμεταλλεύθηκε την ευάλωτη θέση των μεταναστών στην πατρίδα τους, τους έφερε στην Ελλάδα και στη συνέχεια προσλήφθηκαν από κάποιον τρίτο ο οποίος γνώριζε το παρελθόν τους. Η συγκεκριμένη απονομή δικαιοσύνης προκάλεσε ποικίλες αντιδράσεις σε διάφορες συλλογικότητες (εργασιακές οργανώσεις, οργανώσεις υπέρ των μεταναστών κλπ.), ενώ αποδοκιμάστηκε από το μεγαλύτερο μέρος του πολιτικού προσωπικού της χώρας.

Η άκρως επιεικής αυτή απόφαση προς του κατηγορουμένους έλαβε προεκτάσεις. Στην ουσία το ζήτημα δεν ήταν αμιγώς η επίθεση κατά των μεταναστών, αλλά το ιστορικό πριν από αυτό το θλιβερό γεγονός. Η τιμωρία της πρόκλησης επικίνδυνων σωματικών βλαβών δεν είναι το μοναδικό ζητούμενο. Ιδιαίχτως σημασίας είναι και το ζήτημα σύγχρονης δουλείας που ανέκυψε. Είχαμε όπως προείπαμε μετανάστες να εργάζονται σε καθεστώς καταναγκαστικής εργασίας, διαβιώνοντας σε άθλιες συνθήκες και υπό το φόβο σύλληψης και απέλασης. Επιπλέον μείζονος σημασίας ήταν και η στάση από πλευράς ελληνικού δημοσίου, το οποίο τελικά δεν κατάφερε ούτε να αποτρέψει το γεγονός, ούτε να αποδώσει δικαιοσύνη που να συνάδει με το ευρωπαϊκό ιδεώδες περί των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Διαφορετική όμως ήταν η αντιμετώπιση της υπόθεσης από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ). Μ ε απόφασή του, που εκδόθηκε την 30^η Μαρτίου 2017, έκρινε πως η κατάσταση των προσφευγόντων αποκάλυπτε εμπορία ανθρώπων και καταναγκαστική εργασία, με δεδομένο ότι η εκμετάλλευση μέσω της εργασίας αποτελεί μια «πτυχή εμπορίας». Το Δικαστήριο έκρινε ακόμη ότι οι ελληνικές αρχές, ενώ ήταν ενήμερες για τις συνθήκες εργασίας στα εν λόγω κτήματα, αφού σχετικές καταγγελίες είχαν δημοσιευθεί στον τύπο και είχαν προκαλέσει παρεμβάσεις και στο ελληνικό κοινοβούλιο, παρόλα αυτά απέτυχαν να παράσχουν προστασία στα θύματα. Η Ελλάδα καλείται τώρα να αποζημιώσει τους προσφεύγοντες και να τους καταβάλει τη δικαστική τους δαπάνη⁴.

---

³Σύμφωνα με το άρθρο 323Α του Ποινικού Κώδικα, εμπορία ανθρώπων ασκεί όποιος «με τη χρήση βίας, απειλής ή άλλου εξαναγκαστικού μέσου ή την επιβολή ή κατάχρηση εξουσίας προσλαμβάνει, μεταφέρει, προωθεί εντός ή εκτός της επικράτειας, κατακρατεί, υποθάλλει, παραδίδει με ή χωρίς αντάλλαγμα σε άλλον ή παραλαμβάνει από άλλον πρόσωπο με σκοπό την αφαίρεση "κυττάρων" ιστών ή οργάνων του σώματος του ή για να εκμεταλλευτεί ο ίδιος ή άλλος την εργασία ή την επαιτεία του». Το συγκεκριμένο κακούργημα τιμωρείται με κάθειρξη έως δέκα έτη και χρηματική ποινή έως 50.000 ευρώ. Επιπλέον εάν η εμπορία ανθρώπων στρέφεται κατά ανηλίκου, η χρηματική ποινή που επιβάλλεται στον θύτη ανέρχεται στα 100.000 ευρώ, στοιχείο που έχει ιδιαίτερη σημασία καθώς μαζί με τους μετανάστες εργάτες, ζούσαν και ανήλικα παιδιά.

⁴Η δικαστική απόφαση καταδικάζει την Ελλάδα για τις παραλήψεις της και επιβάλλει την καταβολή του ποσού των 16.000 ευρώ σε κάθε προσφεύγοντα, καθώς και περίπου 5.000 για τα δικαστικά έξοδα της υπόθεσης.

Η θεμελίωση της δικαστικής κρίσης στηρίχθηκε στην ΕΣΔΑ. Με ομόφωνη απόφασή του το ΕΔΔΑ αναγνώρισε ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 4 παρ. 2 της ΕΣΔΑ (Απαγόρευση των καταναγκαστικών έργων)⁵. Κρίθηκε δηλαδή πως ο εργοδότης υποχρέωνε τους εργάτες σε καταναγκαστική εργασία, όπως αυτή περιγράφεται με τους όρους του άρθρου της ΕΣΔΑ που προαναφέρθηκε, αφού τους παρείχε έμμισθη εργασία (και μάλιστα με πολύ χαμηλό ημερομίσθιο αναλογικά με τη φύση της), γνωρίζοντας πως πρόκειται για ανθρώπους οι οποίοι βρίσκονται παράνομα στην Ελλάδα και κινδυνεύουν ανά πάσα στιγμή να συλληφθούν από τις αρχές και να απελαθούν εάν τολμούσαν να εγκαταλείψουν το χώρο εργασίας τους. Οπότε είχαν να αντιμετωπίσουν το δίλλημα εργασιακός μεσαίωνα ή απέλαση.

Ακόμη το Δικαστήριο στάθηκε και στο ρόλο που διαδραμάτισε η χώρα μας, μέσω των οργάνων της εκτελεστικής και δικαστικής εξουσίας. Καταρχάς οι αρχές, ενώ γνώριζαν τις συνθήκες εργασίας των μεταναστών, όπως προείπαμε, δεν κατάφεραν να λάβουν μέτρα ώστε να αποτρέψουν την καταναγκαστική εργασία και κατ' επέκταση το τραγικό της αποτέλεσμα. Επιπλέον το ελληνικό δικαστήριο δεν τιμώρησε τους κατηγορούμενους για εμπορία ανθρώπων και καταναγκαστική εργασία στηριζόμενο σε σκληρή γραμματική ερμηνεία του Ποινικού Κώδικά. Άλλωστε ύστερα από τη σύμφωνη γνώμη του αρμόδιου εισαγγελέα, απορρίφθηκε η καταγγελία των υπολοίπων εργατών, οι οποίοι δεν είχαν τραυματιστεί, αναφορικά με την καταναγκαστική εργασία. Για την ακρίβεια η έρευνα που διεξήχθη από τις ελληνικές αρχές θεωρήθηκε πλημμελής από το δικαστήριο, ενώ μη προσήκουσες κρίθηκαν και οι αποζημιώσεις προς τα θύματα των πυροβολισμών.

Η απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) κατάφερε να αποκαταστήσει το λεγόμενο περί δικαίου αίσθημα. Μπήκε στην ουσία της υπόθεσης και ασχολήθηκε με το σημαντικό πρόβλημα στην υπό εξέταση περίπτωση, που δεν είναι άλλο από το σύγχρονο trafficking, αλλά και η αδράνεια – αδιαφορία των αρμόδιων αρχών για την αντιμετώπισή του. Είδαμε πως οι αρχές της Ελλάδας γνώριζαν και δεν κατάφεραν να δράσουν, είτε από ολιγωρία, είτε από ανεπάρκεια, ενώ το ελληνικό δικαστήριο κράτησε μια πιο ουδέτερη στάση και έδειξε ατολμία αναφορικά με το φλέγον αυτό ζήτημα. Από την άλλη πλευρά το ΕΔΔΑ εφάρμοσε το πνεύμα του νόμου και καταδίκασε, ως όφειλε, την Ελλάδα. Έδειξε έτσι το δρόμο για την αποτροπή μελλοντικών παρόμοιων συμπεριφορών και δημιούργησε ένα «δεδικασμένο» το οποίο

---

⁵Άρθρον 4 “1. Ουδείς δύναται να κρατηθή εις δουλείαν ή ειλωτείαν.

2. Ουδείς δύναται να υποχρεωθή εις αναγκαστικήν ή υποχρεωτικήν εργασία.

3. Δεν θεωρείται ως “αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία” υπό την έννοιαν του παρόντος άρθρου :

α) πάσα εργασία ζητούμενη παρά προσώπου κρατούμενου συμφώνως προς τας διατάξεις του άρθρου 5 της παρούσης Συμβάσεως ή κατά την διάρκειαν της υπό όρους απολύσεώς του.

β) πάσα υπηρεσία στρατιωτικής φύσεως ή, εις την περίπτωσιν των εχόντων αντιρρήσεις συνειδήσεως εις τας χώρας όπου τούτο αναγνωρίζεται ως νόμιμον, πάσα άλλη υπηρεσία εις αντικατάστασιν της υποχρεωτικής στρατιωτικής υπηρεσίας.

γ) πάσα υπηρεσία ζητούμενη εις περιπτώσιν κρίσεων ή θεομηνιών, αι οποίαι απειλούν την ζωήν ή την ευδαιμονίαν του συνόλου.

δ) πάσα εργασία ή υπηρεσία απαρτίζουσα μέρος των τακτικών υποχρεώσεων του πολίτου.”.

σίγουρα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη από τους δικαστές των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τέλος ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να κάνουμε και στο ύψος του ποσού που επιδικάστηκε στους προσφεύγοντες, καθώς και σε αυτή την περίπτωση αποκαταστάθηκε η τάξη σε σχέση με τα ιδιαίτερα χαμηλά ποσά που είχε επιδικάσει το ελληνικό δικαστήριο.

Εν κατακλείδι μετά την εξέταση της συγκεκριμένης υπόθεσης δυο είναι τα κομβικά σημεία στα οποία αξίζει να σταθεί κανείς. Πρώτον το ζήτημα της επαναφοράς της εμπορίας ανθρώπων στη Γηραιά Ήπειρο, έστω και με σύγχρονες μορφές. Είναι αδιανόητο να μην έχουμε καταφέρει εν έτη 2017 να σταματήσουμε το φαινόμενο trafficking και την καταναγκαστική εργασία. Επιπλέον είναι ντροπιαστικό για την Ελλάδα και το Ευρωπαϊκό οικοδόμημα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εν γένει. Πρόκειται λοιπόν για ένα πεδίο στο οποίο τα κράτη μέλη θα πρέπει να εργαστούν συλλογικά, υπό τη σκέπη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Δεύτερον μέτρα θα πρέπει να ληφθούν και προς την εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών με το Ευρωπαϊκό νομικό οικοδόμημα για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Αυτό μάλιστα θα πρέπει να γίνει σε ουσιαστικό επίπεδο, επιτρέποντας στα δικαστήρια των κρατών μελών να διευκολύνονται στην αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση παρομοίων υποθέσεων. Είναι καιρός λοιπόν από την συγκάλυψη και την αδιαφορία να περάσουμε στην αποδοχή-πρόληψη και την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση-καταστολή του προβλήματος.

Δημήτρης Μυζιθράς-Γρηγοράκος

Δόκιμος ερευνητής

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

"The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein."

J M